

Bærums Verk

Den røde tråd for månedens kulturminne i 2006 er Natur- og idrettsforvaltningens motto og visjon "Rik på opplevelser". Bærums Verk er månedens kulturminne i desember.

Handelsstedet Bærums Verk har lyktes med stedsutvikling basert på byggeskikk og stedlig historie ved å ta i bruk bevarte og istandsatte deler av kulturarven fra jernverkstiden. Det kulturhistoriske miljøet på Bærums Verk består av verksgate med flere hundre år gamle arbeiderboliger, stabbur, hovedbygning, klokkeboden, vertshus og uthusbygninger. Miljøet ligger ved fossen som ga kraft til belgene som blåste trekullet rødglødende. Varmen frigjorde råjernet fra malmen. Den nedre delen av masovnen er bevart og masovnkranen kan ses i den tidligere støperibygningen.

Bærums jernverkshistorie begynte i for ca. 400 år siden da det ble funnet malm i Kirkerudåsen og Eineåsen. Jernverket ble drevet av Kongen fra 1910 til 1624 gjennom en åremålskontrakt med Paul Smelter. Den første smeltehytten lå ved Wøyen gård, den neste ved Gommerud. I 1615 ble det kjøpt inn fire gårder for å samle jernhyttene i Bærum til ett stort verk. Dette bidro til at Bærums Verk ble det ledende i Akershus og at jernhyttene i Oslo ble nedlagt. Fra 1624 overtok Jernkompaniet driften med dårlig lønnsomhet. I 1638 ødela en storflom dammer og driftsbygninger og verket ble nedlagt fram til 1641, da Gabriel Marcelis kjøpte det og flyttet anlegget til der det er i dag. Den lokale jernmalmen hadde tatt slutt og fra nå ble den importert fra verkets egne gruver på Sørlandet. Malmen ble skipet til Sandvika og fraktet til verket med hest og slede på vinterføre. Senere drev familien Krefting (1664-1769), Conrad Clausen (1773-1785), Peder Anker (1791-1824), Herman Wedel Jarlsberg (1824-1840), og Harald Wedel Jarlsberg (1840-1874) verket. Masovnen ble blåst ned for siste gang og verket nedlagt i 1874, da bessemermetoden gjorde det mye rimeligere å produsere råjern ved hjelp av steinkull. Bærums Verk ble regnet som landets største i første halvdel av 1700-tallet.

Fire av bygningene på Bærums Verk er fredet. Hovedbygningen og portnerboligene som ble oppført etter storbrannen i 1762 ligger nedenfor fossen, mens vertshuset ligger på oversiden ved Gamleveien. Vertshuset var oppført som skjenkestue for verksbefolkningen i 1741 og ble utvidet i 1780 for også å kunne ta i mot veifarende mellom Oslo og Bergen.

Liv Frøysaa Moe